



خلاصه سیاستی

خلاصه سیاستی نظام سلامت ج.ا. ایران در گام دوم انقلاب

علم و پژوهش در نظام سلامت ایران؛ وضعیت فعلی و

چشم اندازهای آینده

نظام سلامت ج.ا. ایران در گام دوم انقلاب

علم و پژوهش در نظام سلامت ایران؛ وضعیت فعلی و چشم اندازهای آینده

تهیه شده توسط:

مرکز تحقیقات عدالت در سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران

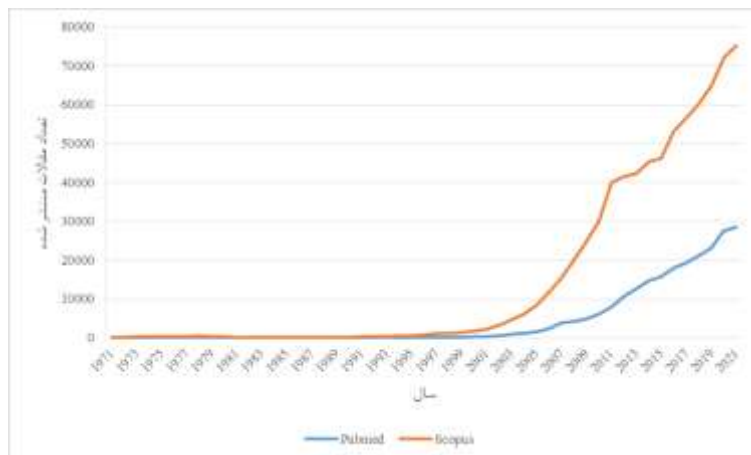
شرح مسئله:

استراتژی‌ها یا گزینه‌های سیاستی

- گزینه ۱: توانمندسازی محقق و سیاست‌گذار از طریق آموزش
- گزینه ۲: شناسایی توانمندی‌های ویژه دانشگاه‌ها و محققین و حمایت از آنها در جهت انجام و شکوفائی آن توانمندی
- گزینه ۳: تشویق به افزایش همکاری‌های بین‌المللی در پژوهش‌های علوم پزشکی
- گزینه ۴: تقویت انگیزه از طریق تعیین و یا تغییر سازوکار تشویقی برای تولید و استفاده از دانش مانند تغییر معیارهای ارتقای شغلی اعضای هیأت علمی و مدیران

دانش، پایه عزت و قدرت یک کشور است که باید در درجه اول اولویت‌ها و برنامه‌های هر کشور قرار گیرد. کسب و ارتقا علم و پژوهش در حوزه سلامت از پایه‌های اساسی در ارتقا نظام سلامت و پیامدهای آن است. از این‌رو توجه به مرجعیت علمی و هدف‌گذاری مناسب برای فتح قلعه‌های دانش از ضروریات نظام سلامت کشور است.

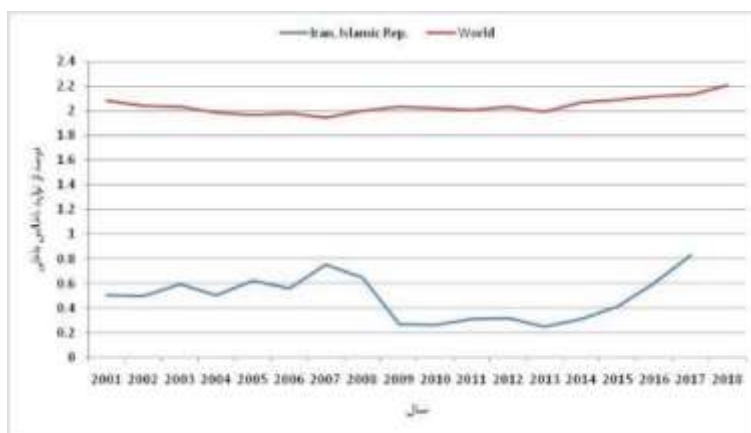
در دهه‌های اخیر، علی‌رغم عدم ثبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و به ویژه تحریم‌های سختگیرانه ایالت متحده، ایران در زمینه علم و پژوهش و تولیدات علمی در حوزه سلامت رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است. این رشد و پیشرفت هم از جنبه کمی و هم از جنبه کیفی قابل توجه بوده است (شکل ۱).



شکل ۱: تعداد مقالات علمی منتشر شده از نویسندگان ایرانی در پابمد و اسکوپوس

با این وجود چالش‌های بسیاری نیز در این زمینه وجود دارد، از جمله تامین بودجه کافی، ایجاد ظرفیت برای علم و پژوهش، استفاده از شواهد داخلی و خارجی در انجام پژوهش و ارائه نتایج آن و پرهیز از اصراف و استفاده نابجا. در سال ۱۹۹۰، کمیسیون پژوهش‌های توسعه‌ای سلامت ۲٪ هزینه‌های ملی سلامت را برای پژوهش در نظر گرفته است که این مبلغ تاکنون در استراتژی‌های نظام پژوهش‌های سلامت ایران اعمال نشده است. بررسی روند سهم تحقیق و توسعه از هزینه ناخالص داخلی در ایران نشان می‌دهد، سرمایه‌گذاری در حوزه پژوهش‌های سلامت در ایران دارای اولویت نمی‌باشد. مطالعات داخلی نشان می‌دهند، سهم تحقیق و توسعه از هزینه ناخالص داخلی در ایران از ۰.۳۱٪ در سال‌های ۲۰۰۹، ۲۰۱۱ و ۲۰۱۴ تا ۰.۷۵٪ در سال ۲۰۰۷ متغیر بوده است (شکل ۲).

شکل ۲: سهم هزینه تحقیق و توسعه از تولید ناخالص داخلی در ایران (منبع: مقاله دکتر آخوندزاده در سال ۲۰۱۷)



در چهل ساله نخست انقلاب اسلامی ایران، تحول گسترده‌ای در ایجاد و توسعه ظرفیت برای پژوهش در حوزه سلامت به وقوع پیوسته است. با این وجود، برخی جنبه‌ها از جمله شناسایی ذی‌نفعان، نهادها، سیاست‌ها و ساختارهای مرتبط به همراه مشوق‌های موجود در جامعه دانشگاهی و منابع مالی که زمینه ساز افزایش نتایج تحقیقات سلامت در ایران هستند، نیاز به ارتقا دارند. از این رو نگاه سیستمیک به پژوهش‌های ملی در حوزه سلامت حائز اهمیت است؛ تا بتوان به یک رویکرد جامع، یکپارچه و هماهنگ برای درک و هدایت تولیدات و استفاده از نتایج پژوهش‌های حوزه سلامت رسید. در این راستا، خلاصه سیاستی حاضر با هدف ارائه راهکارهای سیاستی در جهت رشد و توسعه علمی و رسیدن به قله‌های علم و دانش و پژوهش در حوزه سلامت تدوین شده است.

سیاست نهائی شده به ترتیب اولویت
توانمندسازی محقق و سیاست‌گذار از طریق آموزش
شناسایی توانمندی‌های ویژه دانشگاه‌ها و محققین و حمایت از آنها در جهت انجام و شکوفائی آن توانمندی
تشویق به افزایش همکاری‌های بین‌المللی در پژوهش‌های علوم پزشکی
تقویت انگیزه از طریق تعیین و یا تغییر سازوکار تشویقی برای تولید و استفاده از دانش مانند تغییر معیارهای ارتقای شغلی اعضای هیأت علمی و مدیران
افزایش بودجه پژوهش‌های سلامت همراه با سازوکارهای تخصیص پاسخگو
حصول اطمینان از اینکه پژوهشگران شایسته منابع کافی برای پیگیری و اجرای پژوهش‌های با کیفیت را دریافت می‌کنند
تشویق به فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی به موازات حمایت از فعالیت‌های بالینی و آموزشی

پیشنهاد ما

بهبود و ارتقا وضعیت علم و پژوهش در نظام سلامت مستلزم پرداختن به مشکلات مرتبط با بافتار کشور است. به عنوان مثال، علی‌رغم اینکه تدوین سیاست‌ها برای مدیریت پژوهش‌های سلامت جزء حیاتی در علم و پژوهش است، تا زمانیکه موانع اجرائی این سیاست‌ها مرتفع نشوند، تنها پرداختن و تدوین این سیاست‌ها کافی نیست. نگاه دقیقتر به وضعیت علم و پژوهش در کشور نشان می‌دهد تقویت بعد علم و پژوهش در نظام سلامت به رویکردهای موثرتری نیاز دارد. به علاوه، علی‌رغم اینکه ایران از تعداد کافی منابع انسانی برای تحقیق و توسعه، تعداد زیاد مراکز تحقیقاتی و چندین نشریه در حوزه سلامت و پزشکی برخوردار است، در عین حال با مشکل مهاجرت و فرار نخبگان نیز مواجه است. از این‌رو لازم است که در راستای ارتقا علم و پژوهش از منظر ایجاد و حفظ منابع به دنبال تقویت محیط‌های پژوهشی و دانشگاهی مناسب، مطلوب و با چشم انداز شغلی روشن برای تشویق دانشگامیان به ماندن در کشور باشیم. کلام آخر اینکه موانع شناسایی شده برای استفاده از علم و پژوهش باید برطرف شود تا پژوهش‌های با کیفیت بالا و مبتنی بر نیاز، در عمل به سیاست تبدیل شود. بطور کلی در حوزه علم و پژوهش، نگاه نظام‌مند به پژوهش‌های ملی در حوزه سلامت و حمایت از کاربست موثر و معنادار پژوهش‌ها در سیاست‌گذاری و با هدف تولید ثروت حائز اهمیت است؛ تا بتوان به یک رویکرد جامع، یکپارچه و هماهنگ برای درک و هدایت تولیدات و استفاده از نتایج پژوهش‌های حوزه سلامت رسید. طبق توافق نظر خبرگان، در بعد علم و پژوهش «توانمندسازی محقق و سیاست‌گذار از طریق آموزش» از بالاترین اولویت در راستای نهادینه‌سازی بیانیه‌ی گام دوم انقلاب اسلامی در سیاست‌گذاری‌های نظام سلامت کشور برخوردار است. از این‌رو با توجه به شرایط موجود در نظام سلامت ایران راهکارهای سیاستی توصیه‌شده در این حوزه بیشتر حول محور ارتقای بنیه علمی کشور با در نظر گرفتن موازین اخلاقی، تقویت ارتباط دانشگاه‌ها و نهادهای سیاست‌گذاری و بهره‌گیری از نتایج تحقیقات در سیاست‌گذاری‌ها است، به نحوی که بتوانیم در آینده نزدیک شاهد سیاست‌گذاری آگاه از شواهد در همه ابعاد نظام سلامت باشیم.

Health Equity Research Center (HERC), Tehran University of Medical Science (TUMS)

- ❖ Email: herc.tums@gmail.com
- ❖ Website: www.herc-tums.ir

منابع

1. Hanney SR, Kanya L, Pokhrel S, Jones TH, Boaz A. How to strengthen a health research system: WHO's review, whose literature and who is providing leadership? *Health Res Policy Syst.* 2020;18(1):72.
2. Mansoori P. Evolution of Iran's health research system over the past 50 years: a narrative review. *J Glob Health.* 2018;8(2):020703.
3. Akhondzadeh S, Ebadifar A, Baradaran Eftekhari M, Falahat K. Medical Science and Research in Iran. *Arch Iran Med.* 2017;20(11):665-72.
4. Delavari AR, Rajabi F, Hekmatnia F, Arnaout F, Esmailzadeh H, Lankarani KB, et al. Iran's Health Innovation and Science Development Plan by 2025. *Iranian Journal of Public Health.* 2009;38(1):13-6.
5. Mansoori P, Marusic A, Majdzadeh R. Iran's research needs to be more noticed. *Lancet.* 2017;389(10068):503-4.